

HAKİKAT VE MANTIK GAZETESİ

"Aklın Önündeki Engeller: Safsata Dosyası"

Cilt: I, Sayı: 1

Yazar: İlker ÜNSAL

Mart 2024

İnsan beyni gerçeğin peşinden koşarken zaman zaman kendi ürettiği labirentlerde kaybolur. Sağlıklı bir düşünce sürecini baltalayan ve argümanları geçersiz kılan mantık hatalarına (safsatalara) dair güncel tanımlarımız şunlardır:

SAFSATA (GENEL TANIM)

İnsanları yanıltmak amacıyla kasıtlı ya da farkında olmadan düşülen, mantıksal tutarlılığı bozan ve hatalı temellere dayanan geçersiz akıl yürütme biçimleridir.

GENELLEŞTİRME

Sınırlı sayıda veya tamamen istisnai örneğe bakarak, konuyla ilgili tüm evreni kapsayacak şekilde asılsız ve geniş yargılar üretme yanlısıdır.

Örnek: Karşılaştığı iki Fransız turist kaba davrandı diye, "Tüm Fransızlar kaba insanlardır" kanısına varmak.

KISIR DÖNGÜ

İddia edilen sonucun, o sonucu kanıtlamak için kullanılan argümanların bizzat kendisi olması halidir. Önerme, kendi kendini kanıtlamaya çalışır.

Örnek: "Bu kitap en iyi romandır; çünkü yazarı gelmiş geçmiş en mükemmel edebiyatçıdır."

ALAKASIZ SONUÇ

Öne sürülen kanıtların, tartışılan konuyla hiçbir ilgisi olmamasına rağmen, sanki o konuyu destekliyormuş gibi sunulmasıdır.

Örnek: "Çok başarılı bir cerrah, demek ki ülke siyasetini de çok iyi yönetir."

NITELIKSEL ADAM KARALAMA

Kişinin öne sürdüğü argümana rasyonel bir cevap vermek yerine, doğrudan onun karakterine, inançlarına veya geçmişine saldırarak fikri itibarsızlaştırma girişimidir.

Örnek: "Onun ekonomik reform önerilerini ciddiye alamayız, lisedeyken matematikten kalmış biri o."

SEN DE

Karşı tarafın sunduğu eleştiriyi çürütmek yerine, "Sen de aynı şeyi yapıyorsun" diyerek onun tutarsızlıklarını hedef alıp asıl meseleden kaçmaktır.

Örnek: "Bana sürekli fast food yiyorsun diyorsun ama sen de her gün asitli içecek tüketiyorsun."

İSPATLAMA MECBURIYETİ

Bir görüşün aksinin henüz bilimsel veya mantıksal olarak çürütülememiş olmasını, o görüşün mutlak doğruluğuna dair kesin bir delil sayma yanılığıdır.

Örnek: "Hayaletlerin var olmadığı bilimsel olarak ispatlanamadı, demek ki hayaletler kesinlikle var."

YANLIŞ SEBEP

Aralarında yalnızca zamansal veya tesadüfi bir bağ olan iki olay arasında, sanki biri diğerinin sebebiymiş gibi kesin bir ilişki uydurmaktır.

Örnek: "Güneş tutulması yaşandı, hemen ertesi gün deprem oldu; demek ki depremleri güneş tutulması tetikliyor."

YETERSİZ ÖRNEK

İstatistiksel olarak hiçbir anlam ifade etmeyen, son derece az sayıda veriden yola çıkarak kesin bir hükme ulaşmaktır.

Örnek: "Dedem günde iki paket sigara içerdi ve 95 yaşına kadar yaşadı; demek ki sigara o kadar da zararlı değil."

ORTAK TUTUMA BAŞVURMA

Bir düşüncenin ya da davranışın salt "kalabalıklar tarafından benimsendiği" için doğru, meşru veya mantıklı olduğunu iddia etmektir.

Örnek: "Milyonlarca insan bu kalitesiz diyet hapını satın alıyor, işe yaramasa neden alsınlar ki?"

İMALI SORU

Sorunun içine gizlenmiş varsayımlarla, muhatabı köşeye sıkıştıran ve hangi cevabı verirse versin onu zan altında bırakan kurnazca yönlendirmelerdir.

Örnek: "Sınavlarda gizlice kopya çekmekten ne zaman vazgeçeceksin?" (Kişinin kesinlikle kopya çektiğini varsayar.)

İRRASYONEL OTORITE

Bir konuda iddia öne sürerken, o alanla uzaktan yakından ilgisi olmayan popüler bir kişiyi veya kaynağı referans gösterme hatasıdır.

Örnek: "Kuantum fiziği hakkında bu teori kesin doğru olmalı, çünkü en sevdiğim pop şarkıcısı dün bir röportajında böyle söyledi."

OTORITEYE BAŞVURMA

Mantıksal temellendirme yapmak yerine, sadece bir makamın, unvanın veya güç sahibinin ağırlığını kullanarak karşı tarafı susturma çabasıdır.

Örnek: "Şirket müdürümüz bu projenin başarılı olacağını söylüyorsa, ortada tartışılacak bir şey kalmamıştır."

DUYGU SÖMÜRÜSÜ

Karşı tarafın rasyonel düşünmesini engellemek için onun vicdanına, acıma duygusuna veya korkularına oynayarak haksız bir avantaj elde etme taktiğidir.

Örnek: "Hakim Bey, müvekkilim o evi soymuş olabilir ama lütfen onun ne kadar zor ve yoksul bir çocukluk geçirdiğini göz önünde bulundurun."

Fikirlerinizi mantık çerçevesinde savununuz. © 2024 Hakikat Gazetesi